

INSTYTUT GENETYKI ROŚLIN POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Strzeszyńska 34, 60-479 Poznań

Tel. centrala: 61 6550200, sekretariat: 61 6550255 E-mail: office@igr.poznan.pl www.igr.poznan.pl
NIP: 7811621455 REGON: 000326204 BDO: 000017736

Prof. dr hab. Arkadiusz Kosmala

Poznań, dnia 7 stycznia 2025 r.

Zakład Fizjologii Roślin

akos@igr.poznan.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej **mgr inż. Aleksandry Noweiskiej**

pt. „Analiza ekspresji genów i analiza cytomolekularna form pszenicy (*Triticum aestivum* L.) z introgresją chromatyny gatunków pokrewnych warunkującej odporność na rdzę brunatną”,

wykonanej pod kierunkiem promotora prof. dr. hab. Michała Kwiatka

w Katedrze Genetyki i Hodowli Roślin

Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu (UPP).

Recenzję wykonano na wniosek dr. hab. Piotra Rybackiego, prof. UPP – Przewodniczącego Rady Naukowej Dyscypliny Rolnictwo i Ogrodnictwo w oparciu o uchwałę tej Rady nr IV/I/2024 z 20 listopada 2024 r. Oceny rozprawy doktorskiej dokonano w odniesieniu do wymagań określonych w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 742 z póź.zm.).

1. Podstawowe dane o Kandydatce

Pani Aleksandra Noweiska tytuł zawodowy magistra inżyniera uzyskała 25 czerwca 2020 r. w oparciu o pracę pt. „Cytogenetyczna analiza porównawcza chromosomów pszenic diploidalnych *Triticum monococcum* L. i *T. urartu* Thumanjan ex Gandilyan”, wykonaną pod kierunkiem prof. Michała Kwiatka w Katedrze Genetyki i Hodowli Roślin UPP. W tym samym roku Kandydatka otrzymała dyplom ukończenia z wynikiem bardzo dobrym studiów stacjonarnych drugiego stopnia na UPP w dyscyplinie rolnictwo i ogrodnictwo na kierunku biotechnologia. W latach 2020-2024 Doktorantka realizowała kształcenie w Szkole Doktorskiej UPP w dyscyplinie rolnictwo i ogrodnictwo, i zaliczyła wymagane programem

kształcenia przedmioty. Od 1 lipca 2024 r. Pani mgr inż. Aleksandra Noweiska jest asystentem w Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – Państwowy Instytut Badawczy. Z załączonych dokumentów nie wynika, aby Kandydatka ubiegała się wcześniej o nadanie stopnia doktora.

2. Ocena formalna rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska pt. „Analiza ekspresji genów i analiza cytomolekularna form pszenicy (*Triticum aestivum* L.) z introgresją chromatyny gatunków pokrewnych warunkującej odporność na rdzę brunatną” ma charakter hybrydowy. Jednym z jej komponentów są dwie publikacje oryginalne, w których Doktorantka jest pierwszym autorem:

- i) **Noweiska A.**, Bobrowska R., Kwiatek MT. (2022). Structural Polymorphisms of Chromosomes 3A^m Containing *Lr63* Leaf Rust Resistance Loci Reflect the Geographical Distribution of *Triticum monococcum* L. Related Diploid Wheats. *Agriculture* 12: 966.
- ii) **Noweiska A.**, Bobrowska R., Sychała J. Tomkowiak A., Kwiatek M.T. (2023). Multiplex-PCR assay for the simultaneous identification of race specific and non-specific leaf resistance genes in wheat (*Triticum aestivum* L.). *Journal of Applied Genetics* 64: 55-64.

Drugim komponentem rozprawy doktorskiej jest opracowanie w języku polskim, obejmujące zarówno omówienie wyników zaprezentowanych w w/w publikacjach, jak i wyników pozostałych badań realizowanych przez Doktorantkę. Oba komponenty rozprawy są spójne tematycznie.

Integralną częścią rozprawy doktorskiej są oświadczenia współautorów dwóch publikacji opisujące zakres prac przez nich wykonywanych w przedstawionych artykułach naukowych. Ponieważ publikacje te są jednym z dwóch ważnych komponentów rozprawy, rolą recenzenta jest określenie indywidualnego wkładu Doktorantki w ich powstanie. W moim odczuciu, oświadczenia te są stosunkowo ogólne, stąd wrażenie, że niektóre aktywności poszczególnych współautorów pokrywały się. Pomocne w ocenie charakteru udziału Doktorantki w badaniach przedstawionych w publikacjach były opisy tego udziału uwzględnione w samych artykułach. Bez wątplenia, Pani mgr inż. Aleksandra Noweiska była odpowiedzialna za przeprowadzenie eksperymentów i współodpowiedzialna za przygotowanie pierwszej wersji manuskryptów, a więc również za dyskusję wyników i wyciąganie wniosków. Jestem przekonany, że udział Doktorantki można uznać w omawianych aspektach za wiodący.

Chociaż rolą recenzenta rozprawy doktorskiej nie jest ocena edytorskiej strony artykułów naukowych, to jednak chciałbym wspomnieć, że w publikacji Noweiska i in. (2022) opublikowanej w *Agriculture*, takie błędy edytorskie się pojawiły. W Tabeli 2 brak charakterystyki klonu pTa-713, a tytuł podrozdziału 2.5 powinien brzmieć „Fluorescence *in situ* Hybridization” zamiast „DNA Molecular Probes”.

Układ drugiego komponentu rozprawy doktorskiej, a więc opracowania w języku polskim, jest poprawny. Ta część rozprawy doktorskiej obejmuje następujące rozdziały: Wykaz skrótów, Streszczenia i słowa kluczowe w języku polskim i angielskim, Wprowadzenie, Hipoteza badawcza i cel pracy doktorskiej, Materiał i metody, Wyniki, Dyskusja, Podsumowanie i wnioski, Bibliografia oraz Spis tabel oraz rycin.

Stwierdzam, że rozprawa doktorska spełnia formalne wymagania określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 742 z póź.zm.).

Mam jednak parę komentarzy i uwag natury ogólnej do poszczególnych części polskojęzycznego opracowania. Moim zdaniem *Wykaz skrótów* jest jednak zbyt detaliczny, gdyż uwzględnia takie skróty jak: μ , $\times$, oraz $\perp$. *Wprowadzenie* jest napisane bardzo dobrze i doskonale wprowadza czytelnika, zwłaszcza mniej zorientowanego w tematyce rozprawy doktorskiej, w podstawy merytoryczne omawianych zagadnień. *Bibliografia* (102 pozycje literaturowe) jest dobrze dobrana. Te rozdziały rozprawy pokazują ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie rolnictwo i ogrodnictwo, która jest niezbędna do stawiania hipotez naukowych, dyskusowania uzyskiwanych wyników i wyciągania wniosków z przeprowadzonych badań. Z kolei, w rozdziale *Materiał i metody* opis wybranego do analiz materiału roślinnego nie jest do końca klarowny. Na tym etapie czytania rozprawy doktorskiej miałem problem z ustaleniem, jaki typ materiałów służył jakim celom badawczym. Ta kwestia staje się jasna w kolejnych rozdziałach, jednak uważam, że czytelnik powinien uzyskać klarowne i pełne informacje odnośnie badanych roślin właśnie w rozdziale *Materiał i metody*. Z kolei, ważnym elementem rozdziału *Wyniki* są liczne tabele (29) i ryciny (15). Tytuły rycin zostały jednak umieszczone nad rycinami, chociaż powinny znajdować się pod nimi.

3. Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

Przechodząc do merytorycznej oceny rozprawy doktorskiej, muszę przyznać, że zgadzam się z opinią promotora, Pana prof. dr. hab. Michała Kwiatka, którego wkład w określenie zakresu badawczego ocenianej rozprawy był niewątpliwie bardzo istotny. Otóż, Pan promotor słusznie podkreśla w swojej opinii wagę prowadzonych przez Doktorantkę prac. Rozprawa doktorska dotyczy bowiem kluczowego zagadnienia dla produkcji zbóż w Polsce, jakim jest

ochrona upraw pszenicy przed chorobami spowodowanymi przez patogeny. Straty w plonach wywołane chorobami takimi jak rdza brunatna i fuzarioza kłosów wymagają ciągłego poszukiwania nowych strategii zwiększania odporności pszenicy. Zagadnienia te nabierają coraz większego znaczenia zwłaszcza w perspektywie zmieniającego się klimatu. Zakres merytoryczny badań prowadzonych przez Doktorantkę uznaję więc za ważny, a badania prowadzone w tym obszarze za pożądane. Warto również podkreślić w tym miejscu fakt, że analizy zaprezentowane w rozprawie prowadzone były w oparciu o stosunkowo nowoczesne metody badawcze, m.in. przy zastosowaniu technik biologii i cytogenetyki molekularnej.

Na samym początku studiowania rozprawy, moją uwagę zwróciło to, że hipoteza badawcza, a w zasadzie obie jej składowe, mają wydźwięk ogólny i wręcz uniwersalny, chociaż badania przedstawione w rozprawie doktorskiej dotyczą w zasadzie konkretnych genów i translokacji chromosomowych. A mianowicie, w pracy założono, że „piramidyżacja genów odporności w porównaniu z odpornością warunkowaną przez jeden gen jest bardziej efektywna oraz istnieje związek między wielkością translokacji a jej dziedziczeniem”. Nasunęły mi się tutaj pytania. W jakim stopniu oba człony hipotezy wymagają weryfikacji? Czy nie jest tak, że piramidyżacja genów odporności zawsze jest bardziej efektywna w takim układzie? Czy są znane w literaturze inne przypadki? Ponadto, czy nie jest generalnie tak, że mniejsze translokacje mają większą szansę być dziedziczone w postaci niezmienionej niż translokacje większe w tym samym obszarze chromosomu? Proszę o komentarz Doktorantki. Z drugiej strony, czy analiza efektów piramidyżacji wybranych genów, a więc *Lr19*, *Lr24*, *Lr26*, *Lr38* i *Lr63*, uprawnia do weryfikacji takiej ogólnej hipotezy, czy jednak hipoteza powinna być w tym wypadku bardziej szczegółowa? Cele postawione w pracy są bardzo ambitne i bez wątplenia zostały zrealizowane przez Kandydatkę. Natomiast moja uwaga w tym wypadku dotyczy również ich bardzo ogólnego charakteru. Poza celem nr 1 i nr 2 nie do końca wiadomo, jakich obiektów badawczych one dotyczą. Szczególnie jest to istotne w przypadku celu dotyczącego wyprowadzenia form mieszańcowych i uzyskiwania ich kolejnych pokoleń.

Metodyka prowadzonych prac została stosunkowo dobrze opisana, a same metody dobrano prawidłowo i adekwatnie do realizacji celów przyjętych w rozprawie. Moje pytanie dotyczy tego, czym Doktorantka kierowała się wybierając konkretne geny do analizy ekspresji na poziomie transkryptów metodą RT-qPCR. Ponadto, zastanawiam się, czy nie warto by rozszerzyć prac związanych z analizą ekspresji tych genów o badania na poziomie białek metodą Western-blot. W przypadku enzymów natomiast istotne byłoby poznanie ich aktywności w zastosowanych warunkach eksperymentalnych. Zrozumiałe jest dla mnie jednak to, że nie wszystko można zrobić w określonym czasie przewidzianym na realizację

prac związanych z przygotowaniem rozprawy doktorskiej, zwłaszcza tak rozbudowanej, jak rozprawa opracowana przez Panią mgr inż. Aleksandrę Noweiską.

Przedstawione w rozprawie wyniki zostały bardzo dobrze udokumentowane tabelami i rycinami. W zaprezentowanym układzie eksperymentalnym są one z całą pewnością nowatorskie i odzwierciedlają duży nakład pracy Doktorantki włożony w ich uzyskanie. Szczególną uwagę czytelnika zwracają informatywne zdjęcia płytek metafazowych form donorowych pszenicy, po zastosowaniu genomowej hybrydyzacji *in situ* (GISH). Metoda ta umożliwiła identyfikację w genomie pszenicy fragmentów chromosomowych pochodzących z *Thinopyrum elongatum*, *T. intermedium* i *Secale cereale*. Na uwagę w tym rozdziale zasługuje również optymalizacja metody multipleks PCR, celem jednoczesnej identyfikacji markerów sprzężonych z różnymi genami odporności. Zastanawiam się jednak, na ile metoda oparta na stosowaniu konkretnych, zdefiniowanych objętości grupy starterów jest powtarzalna i uniwersalna. Proszę o komentarz.

Dyskusja uzyskanych wyników przez Doktorantkę jest dojrzała i świadczy o tym, że dysponuje Ona dużą wiedzą w zakresie omawianej tematyki badawczej. W podsumowaniu potwierdzono założone hipotezy badawcze; przedstawiono 12 wniosków o różnej wadze.

Drobne uchybienia w doborze poprawnych sformułowań w tekście, które zauważyłem czytając rozprawę, związane były głównie z zastosowaniem przez Doktorantkę tzw. skrótów myślowych. Przykładowo na str. 16: „Transfer genów wymaga specjalnych technik cytogenetycznych, które spowodują nie-homologiczne rekombinacje chromosomów”, na str. 17: „Gen *Lr63* ... warunkuje niskie lub średnie infekcje ...”, czy na str. 86: „...zaawansowane techniki genetyczne, takie jak translokacje chromosomowe ...”. Uchybienia te nie wpływają na wartość merytoryczną rozprawy.

Do najważniejszych osiągnięć przedstawionych w ocenianej rozprawie doktorskiej zaliczam:

- wykazanie, że piramidyacja genów głównych *Lr*, a zwłaszcza *Lr24* i *Lr26*, miała wpływ na podwyższenie poziomu odporności roślin na infekcję patogenem grzybowym *Puccinia triticina*.
- opracowanie zoptymalizowanego protokołu multipleks PCR do identyfikacji genów odporności u pszenicy.
- pokazanie, że geny *PR2* i *PR9* wykazywały wyższy poziom ekspresji u roślin z piramidyacją genów, a gen *PR5* wykazywał niższy poziom ekspresji u tych samych roślin.

Analiza całości rozprawy doktorskiej wskazuje w pierwszej kolejności na umiejętność stosunkowo samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Doktorantkę, a w drugiej, na jej zdolność współpracy z innymi naukowcami, zwłaszcza w kwestii dyskusowania wyników badań i wyciągania z nich właściwych wniosków. **Oceniana rozprawa doktorska stanowi bez wątpienia oryginalne rozwiązanie problemu naukowego** – weryfikuje postawioną hipotezę badawczą poprzez realizację założonych celów pracy. Warto również podkreślić potencjalną przydatność niektórych zaprezentowanych wyników badań w praktyce rolniczej. Dla przykładu, zoptymalizowana metoda multiplex PCR może być przydatna w procesie hodowlanym do identyfikacji genotypów pszenicy o wysokim poziomie odporności na porażenie rdzą brunatną.

4. Dorobek naukowy Kandydatki

Pani mgr inż. Aleksandra Noweiska jest współautorem 10 prac naukowych opublikowanych w latach 2020-2024 oraz współautorem 6 doniesień konferencyjnych prezentowanych w okresie 2021-2024. Doktorantka była również wykonawcą w dwóch projektach finansowanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

5. Podsumowanie

Moja ocena rozprawy doktorskiej Pani mgr inż. Aleksandry Noweiskiej pt. „Analiza ekspresji genów i analiza cytomolekularna form pszenicy (*Triticum aestivum* L.) z introgresją chromatyny gatunków pokrewnych warunkującej odporność na rdzę brunatną” **jest jak najbardziej pozytywna**. Stwierdzam, że rozprawa spełnia wymagania określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 742 z póź.zm.) i **wnioskuje o dopuszczenie Kandydatki do dalszych etapów w postępowaniu o nadanie stopnia doktora w dziedzinie nauk rolniczych, dyscyplinie rolnictwo i ogrodnictwo.**

